

Saukko, saarva

Y. H. Toivonen on esittänyt sanoille *saukko* ja *saarva* 'lutra vulgaris' etymologian (Vir. 1951 s. 315), jonka mukaan näiden yhteisenä kantavartalona olisi **saya-*. Mutta mikä on se *saka*, johon perustuisi arvokkaan turkiseläimen nimi? Tällaiselle pesyeelle ei löydy itämerensuomalaisista kielistä sellaista merkitystä, mikä luontuisi lähtökohdaksi. Lähinnä merkitysopilliselta kannalta ajatellen ei liene aivan aiheetonta ottaa asiaa vielä esille.

Mitkä ovat saukon silmäänpistävimät ja muista eläimistä erottavat ominaisuudet, jotka voisivat olla mahdollisia nimenantoperusteita? Eläin on komeaturkkinen, matalajalkainen, hyvin ketterä vedessä liikkuja, joka syö kaloja ja pesii penkereihin. Mutta nämä ominaisuudet ovat monilla muilla eläimillä vieläkin tehostuneempia. Sen sijaan erikoisempi, hyvin dominoiva ruumiinosa saukolla on sen voimakas häntä. Se on tyvestä hyvin paksu ja lihaksikas ja suippenee latvaa kohti. Kun se on lisäksi sileäkarvainen, se vaikuttaa pikemmin saporomaiselta kuin häntämäiseltä. Suomen murteissa on tämääntapaista häntää merkitsemässä *sapa*. Sillä on tarkkaan sanoen seuraavat merkitykset: 'häntäruoto, hännän rusto- ja lihasosa, mistä jouhet lähtevät' (Punkalaidun, Kauvatsa, Vampula, Hämeenkyrö, Ylöjärvi, Hattula, Tammele, Hollola, Äänekoski), 'sian t. lampaan häntä, saporu' (Hattula, Hauho, Hollola, Suursaari, Tytärsaari, Lemi, Jämsä), 'häntä' (Iitti, Tytärsaari, Viron Inkeri) sekä leikkillisesti 'tyttöjen hiuspalmikko' (Hauho, Tytärsaari). Sanan mainitsee myös Lönnrot: *sapa* 'svansstomme (utan hårbeklädnad)'. Virossa *saba* merkitsee 'häntää'. Sana on vähintään kantasuomalainen (SKRK II s. 8). Suomen murteissa tunnettu nimitys *saukko* voitaneen vaivatta katsoa *sapa-*kantaiseksi ja possessiivisen *-kko-*johtimen sisältäväksi sekä palauttaa muotoon *safukkoj; β :lliseksi sen on jo Julius Mägiste epäillen konstruoinut (*oi-*, *ei-* deminutiivid läänemereseome keelis, s. 106). Johdostyyppiin verrattakoon esim. sanoja *lumikko*, *vesikko* sekä *u:n* suhteen esim. sanoihin *liinukka*, *puolukka*.

Suomen itäisimpien murteiden *saarva*-sana palautuisi Toivosen mukaan varhempaan asuun *sayarva. Lähisukukielten vastineissa on kuitenkin sekä β - että γ -kantaan palautuvia muotoja: karj. *šoarva*, *suarava*, aun. *sagarvu*, *-vo* (luultavasti laina lyydistä), lyyd. *sagarv*, *sagarvo*, veps. *sagarv*, *zagarv*, *sagarm*, vir. *savàrm(u)*, *savarmu*, *savermu*, *savermas*, *savermo*, *saavermu*, *saarmas*, *saarmu*, *saarmus*, *saarme*, *saarem*, *saarva*, *saarm*, *saarma*, *saaram*, *sagermas*, liiv. *sa'brikki*,

sa'grâB. Toivonen pitää viron *p*-aineksen sisältäviä muotoja sekundäärisinä. Miksei asia voisi olla päinvastoin? Onhan tapauksia, jolloin labiaalispirantin tilalle on tullut palataali; esim. Ojansuun mukaan aunuksessa tällainen tapaus on *vavarno* (< *vaβarno) ~ *vagoi* 'vadelma' (Karjala-ainuksen äännehistoria, s. 24). Edelleen rinnakkaisilmiön muodostaisivat lyydin *vagarm* ja viron *vabar(m)*, *vavar(m)* (? ~ *vaarik*, *vaarikas*) 'vadelma'. Samaan tapaan on *saβarva (> *savarva) saattanut osassa aluetta ehkä dissimilaation vaikutuksesta korvautua palataalin sisältävällä muodolla. Koko kirjavan *saarva*-pesyeen olettamista *sapa*-kantaiseksi voitaneen täten myös muoto-opillisesti perustella. *-rva*, *-rma* ym. johdinyhtymät sisältävät nähtävästi possessiiviset denominaali-johtimet *-ra* ~ *-r*: *-re-*, *-va* ja *-ma* (SKRK I s. 113, 117, 126). Vrt. esim. sm. *vaderma*, *oderva*, *oderma* 'odelma', *pengermä*.

PAULI SAUKKONEN

Le finnois *saukko*, *saarva* 'lutra vulgaris'

Pour les mots *saukko* et *saarva*, 'loutre', Y. H. Toivonen a établi par reconstruction un radical original commun, **saya-* (Virittäjä 1951 p. 315). Toutefois, on ne trouve pas dans les langues finnoises de la Baltique une signification applicable à ce groupe dérivé de *saka* qui conviendrait comme nom à un animal ayant une fourrure précieuse. Par contre, le finnois *sapa* 'épine caudale' convient aussi bien pour ce qui est de sa forme que de sa signification comme étymon de *saukko*. En effet, la loutre a une queue aux poils ras qui va en s'amincissant vers l'extrémité et qui forme dans son corps une partie que l'on remarque facilement. Comme forme originelle, on peut supposer *saβukkoi; le suffixe est le *-kko* possessif; cf. *lumikko* 'fouine', et, pour le *u*, *puulukka* (: *puola*) 'airelle'.

Les formes correspondant au mot *saarva*

dans les langues les plus proches du finnois remontent aussi bien à des étymons en *β* qu'en *γ*: carélien *šoarva*, *suarava*, Olonetz *sagarvu*, *-vo*, lydien *sagarv(o)*, vepse *sagarv*, *zagarv*, *sagarm*, estonien par ex. *saBarm(u)*, *savurmu*, *saarmas*, *saarva*, *sagermas*, livonien *sa'brikki*, *sa'grâB*. Selon Toivonen, les formes estoniennes ayant un élément *p* sont secondaires, mais il y a également des cas inverses, où une palatale a remplacé la chuintante labiale, par ex. Olonetz *vavarno* (< *vaβarno) ~ *vagoi*, lydien *vagarm* ~ estonien *vabar(m)*, *vavar(m)* 'framboise'. De même, *saβarva (> *savarva) a pu être remplacé dans certaines parties du territoire par une forme contenant une palatale, ceci sans doute sous l'influence d'une dissimilation. D'autres dérivés du même type en *-rva*, *-rma* dans le finnois: *vaderma* 'framboise', *oderva*, *oderma* 'regain'.

PAULI SAUKKONEN